

Beslut om inrättande av Farstanäs naturreservat i Södertälje kommun samt fastställelse av skötselplan

Beslutat av kommunfullmäktige i Södertälje kommun (2022-11-07, beslut, § 21 Inrättande av kommunalt naturreservat för Farstanäs)

- Med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken beslutar kommunfullmäktige i Södertälje kommun att inrätta Farstanäs naturreservat som omfattar det område som avgränsats med svart streckad linje på bifogad beslutskarta, bilaga nr 1 till detta beslut.
- Naturreservatets namn ska vara *Farstanäs naturreservat*.
- Beslutet riktar sig till var och en, fastighetsägare och innehavare av särskild rätt, vars rättigheter att använda mark- och vattenområden berörs inom reservatsområdet.
- Vidare beslutar kommunfullmäktige att med stöd av 7 kap. 5, 6 respektive 30 § miljöbalken införa de föreskrifter som framgår av detta beslut, med hänvisning till Zonering som framgår av bifogad beslutskarta, Bilaga nr 1 till detta beslut.
- Slutligen beslutar kommunfullmäktige att med stöd av 3 § i förordning (1988:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. fastställa en skötselplan för naturreservatet, se Bilaga nr 2 till detta beslut.

Villkor för beslutet och föreskrifterna

Beslutet och föreskrifterna gäller endast under förutsättning att länsstyrelsen fattar beslut om att upphäva det nuvarande naturreservatet som inrättades genom beslut den 28 juni 1967 "Resolution IIIR11-16:67, Angående Farstanäs naturreservat i Järna kommun" och att det beslutet vinner laga kraft.

Uppgifter om naturreservatet	
Namn:	Farstanäs naturreservat
Kommun:	Södertälje
Län:	Stockholms län
Lägesbeskrivning:	Reservatet ligger vid Näsandsfjärden cirka 12 km söder om Södertälje centrum och cirka fem km öster om Järna centrum. För detaljerad avgränsning se beslutskarta, Bilaga 1 till beslutet
Fastighet:	Farsta 1:1, Håknäs 4:14 samt del av Håknäs 4:6.
Församling/Socken:	Ytterjärna socken
Naturgeografisk region:	Svealands sprickdalsterräng med lerslätssjöar och sjöbäcken
Markägare:	Södertälje kommun
Servitut/Nyttjanderätter:	Det finns arrenden/hyresavtal/nyttjanderätter för jordbruk, bostads- och fritidshus, jakt, bete och windsurfing i området, ledningar för VA-, elnät, stadsnät, ledningsrätt med telestation, mm, samt servitut och gemensamhetsanläggningar för vägar. I området finns sjösäkerhetsanordningar för Sjöfart, riksintresse farled 511. Området genomkorsas av Trafikverket sekundär länsväg 525. Utbyggnad och ombyggnad av VA och el planeras.
Area:	321 ha (varav 281 ha land samt 40 ha vatten)
Förvaltare:	Södertälje kommun

Syfte med reservatet

Reservatets syfte är att säkra ett för bad och rörligt friluftsliv värdefullt område.

Syftet med naturreservatet är också att bevara och stärka värdefulla naturmiljöer för biologisk mångfald på land och i vatten.

Syftet är vidare att bevara den kulturhistoriskt värdefulla miljön vid Farsta gård med gårdsmiljö och kulturlandskap, samt att möjliggöra utveckling av Farstanäs havsbad och camping i samklang med bevarande av biologisk mångfald och friluftsliv i naturreservatet.

Syftet ska uppnås genom att:

- reservatet ska vara tillgängligt för det rörliga friluftslivet och badgäster. Allmänhetens friluftsliv och rekreation ska tillgängliggöras genom informationsskyltar och friluftsanordningar så som rastplatser och markerade leder samt genom anpassningar för att inkludera målgrupper med funktionsvariationer. Farstanäs camping och havsbad ska anläggas och skötas så att allmänheten välkomnas på allmänna ytor i området. Tydliga stråk och passager för allmänheten ska finnas genom campingområdet.
- zonindelning och föreskrifter tydliggör möjligheterna till utveckling av Farstanäs camping och havsbad i samklang med naturreservatets bevarandevärden. Det kulturhistoriskt värdefulla jordbrukslandskapet och gårdsmiljön vid Farsta gård värnas genom att tillkommande byggnader kräver tillstånd. Åkermarken ska fortsatt brukas på ett sätt som bevarar det öppna kulturlandskapet.
- skogsmarken med dess varierade miljöer av hållmarkstallskog, barrblandskog, ädellövskog, lövrika skogsbryn och strandskogar, undantas från kommersiellt skogsbruk och utvecklas genom i huvudsak fri utveckling. Vid behov ska naturvårdande åtgärder vidtas för att gynna biologisk mångfald och skyddsvärda träd, så som frihuggning av äldre träd, mindre luckhuggningar samt gynnande av lövträd i brynzoner.

- i camping- och badområdet och vid Farsta gård vårda skyddsvärda träd i alléer och öppna marker. Säkerhetshuggningar längs stigar, skogsbryn och i anslutning till byggnader och anläggningar tillåts för att säkra hälsa och egendom.
- i de grunda vattenområdena utanför bad- och bryggområden förbjuda muddring för att skydda bottenvegetationen.
- stärka områdets biologiska mångfald genom återställande och nyskapande av värdefulla naturmiljöer, till exempel restaurering av hagmarker och nyanläggning av våtmarker. Trädbärande f.d. hagmarker och strandängar ska utvecklas och vårdas genom restaurering och bete.

Prioriterade bevarandevärden

- Möjlighet att bedriva friluftsliv i området och besöka området, med anordningar avsedda för friluftsliv så som markerade vandringsleder, Farstanäs havsbad, samt Farstanäs camping.
- Naturskogsartade äldre barrskogar med stort inslag av gammal tall, inslag av sumpskog och bergbranter, ädellövskog och lövrika strandskogar och skogsbryn med inslag av löv.
- Grunda marina havsvikar med vegetationsklädda mjukbottnar, med kransalgsängar och ängar av kärlväxter.
- Artrika miljöer med rödlistade arter, däribland värdefull svamp- och lavflora, fladdermöss och kärlväxter.
- Värdefulla kulturmiljöer med Farsta gård, med öppet kulturlandskap, betesmarker och kulturpräglade skyddsvärda träd samt fornlämningar.

Reservatsföreskrifter

För att tillgodose syftet med reservatet beslutar Södertälje kommun med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken samt 22 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. att nedan angivna föreskrifter ska gälla i reservatet.

Zoner A-D i föreskrifterna framgår av bifogad beslutskarta, Bilaga nr 1 till detta beslut. Zonerna beskrivs nedan på sidan 8-9. Undantag från föreskrifterna anges under punkt D nedan.

A. Föreskrifter med stöd av 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområde

I naturreservatet är det förbjudet att:

- A1.** uppföra ny byggnad, mast eller annan anläggning annat än sådana byggnader och anläggningar som kan uppföras efter tillstånd från miljönämnden enligt föreskrifter A11-A17 som framgår av detta beslut,

- A2.** inom camping- och badområdet (Zon A, B och C i beslutskarta, Bilaga 1) för annat än korttidsboende
- a) ställa upp husvagn, husbil, tält eller motsvarande,
 - b) ankra eller förtöja båt eller
 - c) nyttja campingstuga eller vandrarhem,
- A3.** spränga, schakta, bedriva täkt, anordna upplag, tippa eller utföra fyllning eller andra åtgärder som ändrar områdets topografi,
- A4.** avverka träd eller buskar, eller att ta bort eller upparbeta dött träd eller vindfälle eller utföra andra skogliga åtgärder,
- A5.** odla energiskog eller julgranar på åkermark, skogsplantera betesmark, åkermark eller åkerholmar,
- A6.** plantera ut eller införa växt- eller djurart som är klassificerad som invasiv främmande art (IAS) enligt nationell eller EU-lagstiftning eller har klassats till hög risk för invasivitet,
- A7.** uppföra stängsel eller annan hägnad kring annat än tomt eller betesmark,
- A8.** framföra motordrivnet fordon, annat än på allmän väg eller annan anvisad plats,
- A9.** bedriva jakt i zon A, B och C, med undantag från skyddsjakt som krävs för campingens och badets skötsel eller för bad- och campinggästers säkerhet,
- A10.** muddra i vattenområde i Zon D.

Utan tillstånd från miljönämnden, Södertälje kommun, är det förbjudet att:

- A 11.** uppföra nya byggnader i Zon D. För att få tillstånd krävs att byggnaden är avsedd för lantbrukets drift,
- A 12.** uppföra nya byggnader och anläggningar i Zon A. För att få tillstånd behöver byggnaden/anläggningen vara avsedd för campingverksamheten (så som campingstugor för korttidsboende, vandrarhem, restaurant, bastu, poolområde och servicebyggnader för incheckning, kiosk, kök, toaletter, dusch/bad och omklädnad samt förråd). Campingstugorna begränsas till maximalt 60 st och en maximal byggnadsvolym på 30 kvm och 4 m i nockhöjd,
- A 13.** uppföra nya byggnader inom Zon C. För att få tillstånd behöver byggnaden vara avsedd för bad eller hygien (såsom bastu, toaletter, dusch/bad och omklädnad),
- A 14.** anlägga ny fast brygga i Zon C. Tillståndsplikten omfattar inte badbryggor i anslutning till badplatsen som tas upp under vintersäsongen,
- A 15.** anlägga ny ledning i mark, luft eller vatten,
- A 16.** anlägga ny väg eller parkering,
- A 17.** bygga erosionsskydd i vattenområdet i Zon D. För att få tillstånd krävs att erosionsskyddet bidrar till att förbättra ekologisk status i vattenområdet.
- A 18.** muddra i vattenområde i Zon C. För att få tillstånd krävs att muddringen ska ske med syfte att möjliggöra angöring till brygga inom Zonen eller för att säkra badmöjligheter, samt att försiktighetsåtgärder tas för att inte skada omkringliggande bottenvegetation,

A 19. anordna tävlingar eller andra gruppaktiviteter med fler än 50 deltagare i Zon D.

A 20. åtla.

B. Föreskrifter med stöd av 7 kap. 6 § miljöbalken om skyldighet att tåla visst intrång

Markägare, arrendator och annan innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla följande anordningar och åtgärder för att tillgodose syftet med reservatet:

- B1.** utmärkning av naturreservatets gräns,
- B2.** anläggande av byggnader och anläggningar för camping, restaurant och bad inom Zon A och Zon C,
- B3.** anläggande och underhåll av friluftsanordningar så som parkeringsplats, stigar, rastplatser och fågeltorn samt informationstavlor och vägvisare för allmänheten,
- B4.** uppsättning av stängsel för betesdjur samt stängselgenomgångar,
- B5.** naturvårdande och friluftsfrämjande skötsel så som frihuggning av jätteträd och hagmarker, bete, fräsning och röjning av vass, säkring av riskträd vid stigar, camping och skogsbryn samt röjning eller gallring för att gynna biologisk mångfald i skogsmarken och naturvårdande beskärning av allé- och solitärträd vid behov. Avverkat virke vid sådan åtgärd tillfaller förvaltaren,
- B6.** undersökningar av växt- och djurlivet och andra naturförhållanden i reservatet,
- B7.** åtgärder i syfte att undvika eller begränsa storskaliga angrepp av granbarkborre eller annan art som kan hota prioriterade bevarandevärden genom fällning och uttag av angripna träd under pågående angrepp, barkning, rotkapning och uttag av levande vindfällda träd samt utplacering av fällor eller fångstvirke. Eventuellt fångstvirke får föras ut ur reservatet,
- B8.** åtgärder i syfte att minska utbredning samt förebygga etablering och spridning av invasiva främmande arter,
- B9.** anläggande av erosionsskydd i vattenområde och
- B10.** anläggande av våtmark eller bevattningsdamm inom zon D.

De planerade åtgärderna beskrivs närmare i bifogad skötselplan, bilaga 2 till detta beslut.

C. Ordningsföreskrifter med stöd av 7 kap. 30 § miljöbalken

Föreskrifter under punkt C gäller såväl allmänheten som markägare och innehavare av särskild rätt. Undantag från föreskrifterna anges under punkt D nedan.

I naturreservatet är det förbjudet att:

- CI.** framföra motordrivet fordon annat än på vägar och anvisad plats,

- C2.** inom camping- och badområdet (Zon A, B och C i beslutskarta, Bilaga 1) för annat än korttidsboende
- a) ställa upp husvagn, husbil, tält eller motsvarande,
 - b) ankra eller förtöja båt eller
 - c) nyttja campingstuga eller vandrarhem,
- C3.** framföra vattenskoter,
- C4.** ställa upp husvagn, husbil eller tält annat än på anvisad plats i Zon A,
- C5.** medföra okopplad hund eller annat lösgående husdjur,
- C6.** elda annat än på anvisade eldplatser. Förbudet gäller ej medhavd grill i anslutning till hyrd stuga eller campingplats inom Zon A och B, som placeras så att underlaget inte skadas,
- C7.** göra inskrift eller sätta upp tavla, skylt, affisch eller liknande i Zon D. Snitslar, orienteringsskärmar och tipsfrågor får sättas upp om dessa avlägsnas efter avslutat arrangemang,
- C8.** störa eller skada djurlivet, till exempel genom att klättra i boträd, fånga eller döda däggdjur, fåglar, kräldjur eller groddjur,
- C9.** plocka, gräva upp eller föra bort alla slags växter och vedlevande svampar,
- C10.** fälla, skada eller föra bort levande eller döda träd och buskar samt ta bort liggande stammar,
- C11.** förstöra eller skada berg, jord eller sten genom att gräva, hacka, borra, spränga, rista, måla eller
- C12.** plantera ut eller införa växt- eller djurart som är klassificerad som invasiv främmande art (IAS) enligt nationell eller EU-lagstiftning eller har klassats till hög risk för invasivitet i Sverige.

Utan miljönämndens tillstånd är det förbjudet att:

- C 13.** anordna tävlingar och andra gruppaktiviteter med fler än 50 deltagare i Zon D.

D. Undantag från föreskrifterna

Föreskrifterna under A och C ovan ska inte utgöra hinder för följande:

- D1.** åtgärder som har beviljats tillstånd från länsstyrelsen i enlighet med naturreservatsbeslut från 1967 (Resolution IIIR11-16:67, 28.6.1967, Angående Farstanäs naturreservat i Järna kommun) eller annan lagstiftning innan detta beslut börjat gälla,

- D2.** reservatsförvaltaren eller den som förvaltaren utser att utföra de åtgärder som krävs för att tillgodose syftet med naturreservatet och som anges i föreskrifterna **B1** och **B3-B10**, och vid skötsel av reservatet använda motorfordon,
- D3.** anläggande av lek- och aktivitetsanläggningar inom bad och campingområde, Zon A och C, så som lekplats, utegym och äventyrsbana under förutsättning att det inte strider mot naturreservatets syften. Observera att åtgärderna kan kräva strandskyddsdispens inom strandskyddat område i Zon C,
- D4.** reservatsförvaltaren att ingå avtal och arrenden under förutsättning att de inte strider mot naturreservatets syften,
- D5.** reservatsförvaltarens eller arrendators brukande av åkermarken, samt skötsel av åkerdiken,
- D6.** jakträttsinnehavaren att medföra lös hund vid jakt eller användning av motorfordon för uttransport av vilt,
- D7.** synskadad person att medföra ledarhund i tjänst,
- D8.** huvudmannen eller rättighetsinnehavaren att underhålla vägområden vägbanor, vägrenar och vägdiken, befintliga mark-, luft och sjöledningar enligt servitut och nyttjanderätter,
- D9.** nyetableringar och underhåll av sjösäkerhetsanordningar samt underhåll av objekt utpekade som riksintresse för sjöfarten eller andra objekt väsentliga för sjöfarten,
- D11.** allmänheten att plocka planterade blommor eller marksvamp.

Beskrivning av zonindelning A-D, enligt beslutskarta bilaga 1 till detta beslut

Beslutskartan är indelad i Zon A-D. Föreskrifter som hänvisar till en Zon gäller enbart inom denna Zon. Föreskrifter som saknar zonhänvisning gäller i hela reservatet. Beskrivningen av Zonerna är ett stöd vid hantering av tillstånd och dispenser i reservatet. Här beskrivs zonindelningen och vad som är tillåtet i de olika Zonerna i förhållande till föreskrifterna. Områdets kvaliteter och naturmiljöer beskrivs närmare under "Beskrivning av området" längre ned.

Zon A

Zon A utgör campingområdet med möjlighet att bygga ut service och boende för campingen. Inom denna zon finns de flesta av campingens byggnader och här tillåts nya byggnader tillkomma med miljönämndens tillstånd. Campingen planeras att utvecklas med ca 350 husvagnsplatser, campingstugor, restaurant, poolområde och vandrarhem. Tillkommande byggnader och anläggningar utformas så, att de på ett naturligt sätt ansluter sig till rådande naturmiljö, kulturmiljö och landskapsbild, som i möjligaste mån bör bibehållas.

Inom zonen får maximalt 60 campingstugor för korttidsboende tillkomma. Stugorna tillåts vara maximalt 30 kvm stora och med ennockhöjd på 4 m, för att de inte ska dominera landskapsbilden. Inom zonen kan även ett fåtal större byggnader för restaurant, service och

övernattning uppföras efter tillstånd från miljönämnden. Om det finns en aktuell detaljplan ska bygglov provas i enlighet med detaljplanen. Inom campingområdet finns även möjlighet till parkeringar i östra delen samt uppställningsplatser för husvagnar och utbyggnad av pool, lek- och aktivitetsområden. Campingområdet är avsett för korttidsboende, permanent boende är inte tillåtet.

Inom zon A, särskilt i norra delen, finns många särskilt skyddsvärda träd, de flesta grova gamla björkar med hålbildningar. Särskilt skyddsvärda träd samt yngre träd behöver visas särskild hänsyn vid utbyggnad av campingområdet. Nedtagning av träd mm ska göras inom ramen för reservatsförvaltningen och är förbjudet för andra. Allmänheten ska ha möjlighet att röra sig i och genom campingens område.

Zon B:

Campingområde inom strandskyddsområdet. Området är avsett för campingverksamhet, främst för tält. Nya byggnader tillåts inte på grund av att det är inom strandskyddsområdet.

Zon C

Allmän badplats, bryggor, aktivitetsytor samt besöksparkering. Här ligger Farstanäs havsbad, som är det stora besöksmålet i området. Inom denna zon kan vissa nya servicebyggnader och anläggningar avsedda för vattenaktiviteter och bad, så som bryggor, omklädningsrum och bastu tillkomma efter tillstånd från miljönämnden. Inom zonen ska det finnas möjlighet att bedriva föreningsverksamhet och anordna event. Strandskydd råder inom 100 m från stranden, vilket innebär att åtgärder inom strandskyddsområdet även kan kräva strandskyddsdispens. Inom zonen har Södertälje Windsurfing Club bedrivit verksamhet vid den mindre stranden i öster; "surfstranden" sedan 1990-talet. Stranden kan vid behov nås med bil via en väg över campingen.

Zon D

Zon D omfattar skogs- och betesmarker, vattenområde och jordbruksmark samt Farsta gård med omkringliggande bostads- och ekonomibyggnader. I denna zon bedrivs jordbruksverksamhet och vid Farsta gård finns möjligheter till verksamhet och boende. Vid gården finns huvudbyggnaden med två flyglar, de två allé villorna och en sommarstuga öster om huvudbyggnaden, samt flera större och mindre ekonomibyggnader. Flera av byggnaderna hyrs ut som sommarstugor. Farsta gård har högt kulturmiljövärde och ny bebyggelse bör enligt Södertälje kommuns kulturmiljöinventering (2011) *"volymmässigt, samt i material och färgsättning anpassas till områdets befintliga bebyggelse"*¹. I denna zon är uppförande av nya byggnader, förutom byggnader som behövs för lantbrukets drift, förbjudna. Byggnader som behövs för lantbrukets drift kan tillkomma efter tillstånd från miljönämnden.

I området bedrivs även friluftsliv, främst i skogs- och hagmarker och längs stränderna. Anordningar för friluftsliv, till exempel fågeltorn, rastplatser och vindskydd kan tillkomma i enlighet med skötselplan. Tillkommande byggnader och anläggningar utformas så, att de på ett naturligt sätt ansluter sig till rådande naturmiljö, kulturmiljö och landskapsbild, som i möjligaste mån bör bibehållas. I zonen kan dammar eller våtmarker anläggas för att möta behov från jordbruksverksamhet eller för att stärka vattenvård och biologisk mångfald. Det är viktigt att behålla möjligheten för allmänheten att färdas till fots och med cykel förbi gården på de tre anslutande allévägarna.

¹ Inventering av kulturmiljöer i Södertälje kommun. Delprogram 3. Ytter- och Överjärna socknar, 2011

Skötsel och förvaltning

I enlighet med 2 § andra stycket förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken med mera är Södertälje kommun förvaltare av naturreservatet. I skötselplanen, bilaga 2 till detta beslut, preciseras mål och skötseln för området för att uppnå reservatets syften.

Avtal och arrenden

Det finns arrenden och avtal för jakträtt, jordbruk, bete, surfingverksamhetbostäder (sommarstugor) i området. Naturreservatet hindrar inte avtal och arrenden, under förutsättning att de inte strider mot naturreservatets syften.

Rättigheter och servitut mm.

I området finns flera ledningar och vägar samt sjösäkerhetsanordningar som underhålls och förvaltas av respektive rättighetsägare/huvudman. Mer information finns i skötselplanen, bilaga 2.

Tillsyn

Miljönämnden i Södertälje kommun är tillsynsmyndighet för naturreservatet. Utbyggnaden av Farstanäs camping omfattas även av bygglovförfarande. Tillsyn av campingområdet med särskilt fokus på efterlevnaden av förbud mot permanent boende ska genomföras 1-2 ggr/år och samordnas med fördel med tillsyn av bygglov och kontroll av arrendeavtal för campingområdet.

Tillgänglighet

Tillgänglighetsanpassning för målgrupper med rörelsesvårigheter finns genom en tillgänglighetsanpassad badramp samt det asfalterade vägnätet inom campingområdet och härför avsedda parkeringsplatser. Tillgänglighetsanpassade stigar, målpunkter och rastbord samt tillgänglighetsanpassad information planeras inom reservatsförvaltningen. Byggnader tillgänglighetsanpassas i enlighet med krav i Plan- och bygglagen (PBL) och Plan- och byggförordningen (PBF).

Upplysningar

I reservatet gäller också övriga bestämmelser till skydd för natur- och kulturmiljön. Bland dessa kan nämnas följande:

- Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Södertälje kommun, 2012, Södertälje kommunala författningssamling, avseende Farstanäs badplats.
- Strandskydd enligt miljöbalken 7 kap §§ 13-18. Inom naturreservatet strandskydd inom 100 m från strandlinjen på land och i vatten. Åtgärder inom strandskyddat område kan kräva strandskyddsdispens, även om de tillåts enligt naturreservatsbeslutet.
- Fridlysningsbestämmelserna. Alla vilda fåglar och däggdjur samt deras ägg, ungar och bon är fredade enligt jaktlagen (1987:259), med undantag för sådan jakt som är tillåten enligt samma lag. Vissa andra växt- och djurarter är fridlysta enligt 8 kap. miljöbalken och artskyddsförordningen (2007:845).
- Plan och bygglag (2010:900), särskilt avseende värdefull kulturmiljö (Förvanskningförbudet 8 kap 13 §, Varsamhetsparagrafen 8 kap 17 §, Underhåll av

byggnader 8 kap 14 §) berör Farstanäs och det öppna jordbrukslandskapet.

- Enligt kulturmiljölagen (1988:950) ska enskilda såväl som myndigheter visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas. Inom det planerade reservatet finns 16 registrerade fornlämningar, 5 övriga kulturhistoriska lämningar samt 6 bevakningsobjekt.
- Förbudet mot nedskräpning enligt 15 kap. 26 § miljöbalken.
- Generella biotopskydd, 7 kap. 11-11 b § miljöbalken för bland annat alléer och öppna diken i jordbruksmark.
- Vattenverksamhet enligt 11 kap MB för åtgärder i vatten.
- Trots att eldning är tillåten på anvisad plats i området kan vid vissa tider eldningsförbud råda. Eldningsförbud meddelas av länsstyrelsen i Stockholms län.

Skälen till Södertälje kommuns beslut

Beskrivning av området

Området omfattar en mångfald av olika naturtyper och utgörs av ett omväxlande kulturlandskap med åkrar, trädklädda hagmarker, strandäng och gamla grova skyddsvärda träd, skogsmarker med en variation av hållmarkstallskog, barr- och lövblandskogar, inslag av ädellövskog, och strandskogar med klibbal. I områdets vattenmiljöer finns vassar, strandängsbete och grunda marina mjukbottenar med kransalgs- och hårsävsängar som har betydelse som lek- och uppväxtområden för fisk.

Området är tillgängligt och attraktivt för friluftsliv, med vidsträckt badstrand, varierad natur med olika naturtyper, flera markerade leder, möjlighet att lägga till med båt, camping och service. Farstanäs havsbad är ett av södra Stockholmsregionens största havsbad och det stora besöksmålet i området. I anslutning till badet finns Farstanäs camping. I området finns en mängd stigar och vandringsleder, möjligheter till bad, utsikter, möjlighet att uppleva kulturmiljöerna vid Farsta gård samt tydliga fornlämningar i nordvästra delen av reservatet. Farstanäs ligger relativt tätortsnära, cirka en mil söder om Södertälje och ca fem km öster om Järna. Reservatet ligger intill väg 525 och nås enkelt med bil. Det går även att ta sig till området med båt eller med kollektivtrafik till väg 525. I området finns möjlighet att gå och cykla längs med de vägar som ansluter till Farsta gård, samt att vandra längs iordningställda stigar. Tillgänglighetsanpassning för målgrupper med rörelsesvårigheter finns genom en tillgänglighetsanpassad badramp samt det asfalterade vägnätet inom campingområdet och härför avsedda parkeringsplatser.

I reservatsområdets norra del finns Farsta gård som är utpekad som en värdefull kulturmiljö enligt Södertälje kommuns kulturmiljöinventering (2011). Här finns ett flertal alléer med grova och skyddsvärda träd där träslagen domineras av lind, ask och ek. Området omfattar även åkermark och betesmarker.

Reservatsområdet har en stor betydelse för den biologiska mångfalden. Bland annat har en mängd rödlistade arter ur olika organismgrupper rapporterats i området. Fladdermöss är vanligt förekommande i reservatsområdet där det även finns inspelningar av mer sällsynta arter såsom dammfladdermus (EN), sydfladdermus (EN) och fransfladdermus (VU). Ur moss- och lavfloran

finns till exempel observationer av aspfjärdermossa (VU), ekspik (VU) och lunglav (VU), och bland vedlevande svampar finns bland annat tallticka (NT), granticka (NT), grangråticka (VU) och stor aspticka (VU). Utöver det finns de sjukdomsdrabbade träslagen skogsalm (CR) och ask (EN) i området och ur fågelfaunan förekommer arter såsom kungsfågel (VU), stare (VU), mindre hackspett (NT) och lappuggla (NT). Enligt Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering är 11,1 ha av reservatsområdet klassat som nyckelbiotop, fördelat på två bestånd. Nyckelbiotoperna utgörs enligt Skogsstyrelsen av en barrskog med värdefull kryptogamflora samt av en lövskogslund med värdefull kryptogamflora. Inom reservatsområdet finns tolv områden som klassas som skyddsvärda trädmiljöer i länsstyrelsens inventering. Arealen för dessa områden uppgår till ca 18 ha och utgörs bland annat av alléer, lövskog med grova ekar, barrskog och skogsbryn. Det finns även ett rikt inslag av äldre björkar med håligheter i nordvästra delen av campingområdet i som har stor betydelse för bland annat fågel- och fladdermusfaunan.

Ärendets beredning

Ärendet

Miljökontoret har sedan 2014, då reservatsförvaltningen flyttades från tekniska nämnden till miljönämnden, arbetat för ett kommunalt övertagande av naturreservatet, och fört en dialog med länsstyrelsen, som har ställt sig positiv till detta. Underlag för nytt beslut och en ny skötselplan togs fram under 2015. 2016 antog miljönämnden skötselplanen för området som förvaltningsplan för skötselns inriktning. Skötselplanen kunde inte beslutas i enlighet med 3 § Förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. eftersom den inte har stöd i det gällande reservatsbeslutet.

I miljönämndens verksamhetsplan för 2019 finns ett uppdrag att *"Utreda möjligheten att ta över Farstanäs naturreservat i kommunal regi"*. Reservatsbildningen har dock vilat i avvaktan på tre andra processer inom Farstanäs; detaljplan för Farstanäs Camping, utredning om Farsta Gård samt länsstyrelsens tillsyn av olovligt byggande på campingområdet. Sedan hösten 2021 har kommunen återtagit driften av campingområdet, länsstyrelsens tillsynsärende är avslutat, och olovliga byggnader på campingen är avstädad. Därmed kunde arbetet med ett nytt naturreservatsbeslut återupptas under hösten 2021. Ett förslag till beslut och skötselplan var ute på remiss den 22 juni-14 september 2022.

Den 7 november 2022 beslutade kommunfullmäktige att anta kommunstyrelsens förslag till bildande av Farstanäs naturreservat i enlighet med föreskrifter och skötselplan från det 23 september 2022 samt med tillägg enligt miljönämndens beslut den 4 oktober 2022 § 94.

Utveckling av campingområdet.

Parallellt med framtagande av beslut och skötselplan har ett arbete med att ta fram en detaljplan samt en vision för utveckling av campingområdet. Detaljplanen och förslaget till reservatsbeslut samt skötselplan har arbetats fram parallellt för att harmonisera bestämmelserna. Planförslaget syftar till att stärka naturreservatets värde för bad, det rörliga friluftslivet och säkra allmänhetens möjlighet att röra sig i området. Campingområdet skall vara tillgängligt för allmänheten att röra sig genom. Planen lyfter även områdets attraktivitet för kommuninvånarna och turismen genom att ge möjlighet att utveckla campingområdet med ny restaurang, servicehus, vandrarhem, stugor och naturlekplats. I campingområdet finns det plats för ca 350 uppställningsplatser för husvagn. Planens genomförandetid är 10 år. Privatisering genom permanent boende hindras av naturreservatets föreskrifter som hindrar permanent boende i campingområdet. Utbyggnad av en gång- och cykelväg samt kommunalt vatten och avlopp planeras för att försörja campingen.

Naturreservatets historik

Farstanäs naturreservat bildades 1967 av länsstyrelsen i Stockholms enligt dåvarande naturvårdslagens 7 och 8 §§, med syfte att "*säkra ett för bad och rörligt friluftsliv värdefullt område*". *Reservatet bildades på begäran av Södertälje kommun (dåvarande Järna kommun) med kommunen som förvaltare*. Kommunen hade köpt in fastigheterna för att säkra ett friluftsområde för kommunens invånare. I samband med inrättande av naturreservatet inrättades även Farstanäs camping och havsbad. Beslutet från 1967 reglerade möjligheten att bygga i reservatet men gav ett svagt skydd för naturvärden inom reservatet. Byggnader för campingens räkning var tillåtna men samtidigt var det otydligt i vilken omfattning campingen kunde byggas ut. Miljökontoret såg det därför som mycket prioriterat att arbeta fram ett nytt beslut med ett bättre skydd för naturmiljön och en tydligare möjlighet att utveckla camping och friluftsliv i området.

Fram till 2014 förvaltades skogsmarken i området genom en skogsbruksplan, med tekniska nämnden i Södertälje kommun som ansvarig. En större avverkning har skett under 2000-talet nordväst om Nästappan i en dalgång. Delar av skogsmarken har även gallrats. 2014 flyttades förvaltningen av naturreservatet från tekniska nämnden till miljönämnden i Södertälje kommun, som ansvarar för förvaltningen av de kommunala naturreservaten.

Miljökontoret har gjort stora satsningar på upprustning av friluftsanordningar som leder och skyltning samt utfört omfattande restaureringar av hagmarker och jätteträdsmiljöer genom prioriteringar i naturvårdens driftbudget och tillskott från statliga medel så som LONA-bidrag.

Utredningar

Ekologisk odling

Miljökontoret fick i uppdrag av miljönämnden att utreda ekologisk odling av åkermarken samband med att förslaget till skötselplan för naturreservatet antogs som förvaltningsplan 2016. (MN 2016-12-06).

Frågan har stämts av med mark- och fastighetskontoret. När nytt arrendeavtal skrivs är avsikten att styra mot ekologisk odling i enlighet med Södertälje kommuns odlingsstrategi. Det går dock inte att införa krav på ekologisk odling i reservatet idag i dagsläget, då det inte är ett krav i dagens arrende. Ett av skiftena sträcker sig även utanför naturreservatets gränser. Flera politiska partier reserverade sig under remissen mot att naturreservatsbeslutet ska styra mot ekologisk odling med motiveringen att det styrs genom odlingsstrategin och att det inte bör läsas genom naturreservatsbeslutet. Frågan är inte närmare utredd eftersom det inte finns möjlighet att införa bestämmelser om ekologisk odling idag. Skrivningar om ekologisk odling har tagits bort från den nya skötselplanen. Om åkermarken ställs om till ekologisk odling finns möjlighet att revidera reservatsföreskrifterna och skötselplanen i framtiden.

Natur- och kulturresevat

Miljökontoret fick i uppdrag av miljönämnden att utreda inrättande av natur- och kulturresevat i samband med att förslaget till skötselplan för naturreservatet antogs som förvaltningsplan 2016. (MN 2016-12-06).

Natur- och kulturresevat regleras av miljöbalkens 7 kap, §§ 4 - 8 för naturreservat. För kulturresevat gäller miljöbalken 7 kap, § 9 men även §§ 7 - 8. Naturreservat bildas med syfte biologisk mångfald och/eller friluftsliv och kan omfatta såväl värdefulla natur- som kulturmiljöer. Enligt riksantikvarieämbetet ska kulturresevat användas när kulturmiljön är det huvudsakliga skälet för att ett område ska skyddas och ses som ett komplement till bestämmelserna om naturreservat och kulturmiljölagens regler. Samma område bör inte omfattas av dubbla skydd,

alltså bör den ena skyddsformen användas. Värdefulla kulturmiljöer finns i Farstanäs naturreservat och är beskrivna i *"Inventering av kulturmiljöer i Södertälje, delprogram 3, Ytterjärna och Överjärna socknar"*. Farsta gård med omkringliggande gårdsmiljö och ekonomibyggnader samt odlingslandskapet utgör en värdefull kulturmiljö, varför naturreservat skulle kunna passa för området.

Det ursprungliga syftet med Farstanäs naturreservat är att *"säkra ett för bad och rörligt friluftsliv värdefullt område"*. I förslaget har den ursprungliga skyddsformen naturreservat behållits eftersom det ursprungliga och huvudsakliga syftet är att skydda området för friluftsliv och utveckling av campingområdet. I förslaget utökas syftet till att omfatta även värdefulla natur- och kulturmiljöer och föreskrifterna anpassas till kulturmiljöinventeringens rekommendationer. Kultur- och fritidsnämnden har i remissvaret tillstyrkt förslaget och att det är positivt att reservatsförslaget reglerar byggande vid Farsta gård samt lyfter de gröna kulturvärdena som inte skyddas enligt PBL och Kulturmiljölagen.

Odlingsstrategi

Södertälje kommun antog 2018 en odlingsstrategi, enligt vilken kommunala jordbruksarrenden ska styras mot ekologisk produktion. Stadsbyggnadskontoret har inom odlingsstrategin gjort en utredning om professionell småskalig grönsaksodling vid Farsta gård. Farsta gårds jordbruksmark är klassad till klass 3 och 4 i länet (där klass 5 är den bästa jordbruksmarken, och har relativt stora och lättbrukade skiften, samt tillgång till ekonomibyggnader. Utredningen omfattar användning av gårdens ekonomibyggnader och närliggande åkerskiften samt behov av bevattningsdamm. Reservatsförslaget tar inte ställning till vilken typ av jordbruksverksamhet som kan bedrivas i området och ska inte utgöra hinder för aktivt brukande av åkermarken. Däremot krävs enligt förslaget tillstånd från miljönämnden för tillkommande byggnader för jordbruksverksamhet. Verksamheten har att ta hänsyn till kulturmiljön, där ett av de prioriterade bevarandevärdena är att bevara det öppna kulturlandskapet. Verksamheten behöver också anpassas efter möjligheten att bedriva friluftsliv och säkerhet för besökare, vilket innebär att det kan behövas en begränsning i tunga transporter på Farstanäsvägen och Allévägen från väg 525 in till Farsta gård. Föreskrifterna har inkluderat det eventuella behovet av att skapa en bevattningsdamm på åkermarken. En bevattningsdamm föreslås preliminärt vid diket som rinner ut i hagmarken vid Vaskhusviken (Vaskhushagen).

Granbarkborre

Under senare år, i synnerhet efter torrsommaren 2018, har angreppen av granbarkborre ökat i Farstanäs naturreservat, liksom i hela Södertälje kommun och i Stockholms län. Störst risk för stora angrepp av granbarkborre i Farstanäs naturreservat finns i de grandominerade bestånden men även mindre grupper av gran kan angripas i de andra skogstyperna i skogsmarken. I stora delar av skogsmarken, på tallhällmarker, i lövskog eller lövbladad skog är angrepp av granbarkborre ett mindre problem. Granbarkborreangreppen inventerades av reservatsförvaltarna 2020. 2022 hade angreppen spridit sig till flera delar av skogsmarken. Angreppen innebär att skogslandskapet omformas när delar av granbestånden dör av och mycket död granved skapas. Under kommande decennier förväntas skogen ändra sammansättning, där delar av granbestånden dör, ljusöppna luckor bildas, och sly slår upp. Under återväxten kan naturvårdsinriktad skötsel bidra till att öka variationen i skogslandskapet ytterligare. Situationen med granbarkborre motiverar att lägga till möjlighet till bekämpning av granbarkborre i reservatet vid hot mot områdets prioriterade bevarandevärden, vilket har formulerats i föreskrift B7.

Naturum

Järna kommundelsnämnd har i remissvaren till Grönstrategin som antogs 2022-06-20, samt i arbetet med detaljplanen för Farstanäs camping, uttryckt önskemål om att inrätta naturum i Farstanäs naturreservat. Frågan är inte närmare utredd då det saknas konkret uppdrag och det inte var med i nämndens remissvar för Farstanäs naturreservat. Om frågan aktualiseras behövs en större utredning om vilka krav och förutsättningar som finns för att inrätta naturum. Det är möjligt att det kan gå att inrymma naturum i någon av de befintliga eller tillkommande byggnaderna, eller att det kan inrättas en större informationsplats om kommunens natur liknande den som finns vid Mora Torp i Lina naturreservat.

Skillnader gentemot naturreservatsbeslutet från 1967

Föreliggande förslag till beslut förutsätter att Länsstyrelsen i Stockholms län upphäver nu gällande beslut om Farstanäs naturreservat (*Resolution III R11-16:67, 28.6.1967, Angående Farstanäs naturreservat i Järna kommun*).

Motivet till att bilda ett nytt kommunalt naturreservat i Farstanäs är flera; dels att öka skyddet för naturmiljöer och anpassa föreskrifter efter kulturmiljöinventeringen, dels att tydliggöra ramarna och därmed underlätta för utveckling av campingen och tillhörande behov av gång- och cykelväg och ledningar mm, samt att flytta över tillsynsansvaret till miljönämnden i Södertälje kommun.

Ökat skydd av naturmarken och kulturmiljö

- Reservatsbeslutet från 1967 är delvis utdaterat och ger svagt skydd för biologisk mångfald. Miljökontoret föreslår att reservatets syfte utökas för att ge starkare skydd för biologisk mångfald samt till att även skydda och stärka biologisk mångfald och värdefulla kulturmiljöer vid Farsta gård.
- Föreskrifterna har anpassats för att ge ett starkare skydd för naturmarken samt ange ramar för utveckling av Farstanäs camping.
- En Zonindelning i beslutskartan kopplas till föreskrifterna. Nya byggnader regleras genom föreskrifter kopplade till de olika zonerna. I Zon A och B kan byggnader och anläggningar tillkomma för campingverksamhet och bad. I Zon D får nya byggnader enbart tillkomma för lantbrukets drift, samt anläggningar för friluftsliv så som rastplatser och fågeltorn. Se även nedan under "Utveckling av campingen".

Utveckling av campingen

Möjligheten för campingen att utvecklas förtydligas i de nya reservatsföreskrifterna. Campingens geografiska avgränsning och utbyggnadsmöjligheter tydliggörs i en zonindelning med tillhörande föreskrifter. Föreskrifterna och zonering av reservatsområdet för campingen harmonieras med detaljplanen för Farstanäs camping. Inom campingområdets zon A planeras 60 övernattingsstugor, restaurant, vandrarhem och poolområde. Inom camping- och badområde Zon C planeras servicebyggnader som bastu, förråd och omklädningsrum. Campingen avses utvecklas med hållbarhetsprofil ("Eko-camping") samt för korttidsboende, vilket regleras i föreskrifterna med förbud mot permanent bosättning i Zonerna A och B. Parallellt med framtagande av nytt beslut har ett arbete med att ta fram en detaljplan för campingen pågått. Föreskrifter och zonering har harmoniserats mellan förslaget till reservatsbeslut och detaljplan. Föreskrifterna ska dock fungera fristående även vid avsaknad av detaljplan. Permanent boende på campingen förbjuds.

Förändrade gränser

I det nya beslutet ingår vattenområdet inom fastigheterna Farsta 1:1, Håknäs 4:6 och Håknäs 4:14 i naturreservatet. Förändringen görs för att anpassa gränsdragningen enligt naturvårdsverkets riktlinjer vid en eventuell förändring av strandlinjen över tid. Under 2020 inventerades den inre delen av Vaskhusviken utanför naturreservatet samt en del av viken vid badstranden. Inventeringen visade på påtagligt naturvärde (naturvärdesklass 3) med kransalg- och hårsärvsångar av betydelse som lek- och uppväxtområden för fisk. Enligt rapporten från inventeringen bör muddring undvikas för att det kan påverka bottenvegetationen negativt. Förbud mot muddring i vattenområdet beskrivs därför för vattenområdet i föreskrifterna (Zon D). I zon C regleras möjligheter till muddring med mera enligt miljöbalken 7 kap (strandskyddsbestämmelser) och 11 kap (vattenverksamhet).

I naturreservatets nordvästra del finns en mindre torpfastighet, Farsta 1:33, som styckades av 1993 från Farsta 1:1 och som är privatägt. Torpfastigheten ingår inte i det nya reservatsområdet eftersom det inte är tillgängligt för allmänheten och har nyttjats för privat boende/sommarboende sedan det ursprungliga reservatet inrättades. På fastigheten finns inga särskilt utpekade naturvärden. Minskningen av naturreservatets yta har kompenseras av att starkare naturskydd inrättas för områdets naturvärden samt att naturreservatet utökas i vattenområde. Fastigheten omnämns i kulturmiljöinventeringen som det enda kvarvarande dagsverkstorpet som tidigare tillhörde Farsta gård. Upphävande av reservatet för denna fastighet har stämts av med stadsantikvarien som inte har invändningar då kulturmiljön skyddas enligt PBL.

Motivering av beslutet

Området har varit skyddat som reservat sedan 1967 och har stora värden för friluftsliv och biologisk mångfald på land och i vatten. Dessa värden är kopplade till de varierade natur- och kulturmiljöerna med gammal skog, hag- och betesmarksområden, strandängar, alléer med grova ädellövträd och marina miljöer samt värdefulla kulturmiljöer vid Farsta gård med omgivande kulturlandskap. Det gamla beslutet från 1967 är delvis utdaterat i förhållande till gällande lagstiftning, samt ger ett svagt skydd för naturvärden och ett ottydligt handlingsutrymme vid utveckling av Farstanäs camping. Kommunen ser det som viktigt att stärka och tydliggöra ramarna för campingen samtidigt som naturskyddet stärks och allmänhetens tillgång till området säkras.

Skyddsformen *naturreservat* har valts då den möjliggör ett långsiktigt skydd av området samt på grund av områdets storlek och att avvägningar kan göras mellan olika bevarandeintressen. Ett nytt och uppdaterat reservatsbeslut ger goda möjligheter att tillvarata och utveckla områdets värden.

Förenlighet med hushållningsbestämmelser och översiktsplan

Kommunfullmäktige bedömer att ett naturreservat i det aktuella området reservatet är förenligt med hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken. I och med att Farstanäs finns registrerat som naturreservat sedan tidigare, bedöms inrättandet vara fullt förenligt med kommunens översiktsplan, antagen i oktober 2013.

Miljökvalitetsmål

Reservatet medverkar till att uppfylla fem av de nationella miljökvalitetsmålen, nämligen levande skogar, ett rikt odlingslandskap, ett rikt växt- och djurliv, god bebyggd miljö och hav i balans samt levande kust och skärgård.

Agenda 2030

Naturreseptatet bidrar till kommunens uppfyllande av Agenda 2030, genom ett positivt bidrag till de globala målen 15, Ekosystem och biologisk mångfald, särskilt 15.5, Skydda den biologiska mångfalden och naturliga livsmiljöer, samt det globala målet nr 11, Hållbara städer och samhällen, särskilt målet 11.7, Skapa säkra och inkluderande grönområden för alla, i synnerhet för kvinnor och barn, äldre personer och personer med funktionsnedsättning.

Grön kil

Farstanäs omfattas nästan helt av en grön regional kil, Bornsjökilen.

Riksintressen

Reservatet ingår i områden av riksintresse för friluftsliv och riksintresse för kust och skärgård enligt 3 kap. 6 § miljöbalken respektive 4 kap. 1, 2 och 4 §§ miljöbalken. Det ingår även i "Kustområdena och skärgårdarna i Södermanland och Uppland från Oxelösund till Herräng och Singö" enligt 4 kap 2 § miljöbalken, där turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt ska beaktas vid bedömning av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrep i miljön.

Intresseprövning

Kommunfullmäktige i Södertälje kommun finner vid en avvägning mellan enskilda och allmänna intressen i enlighet med 7 kap. 25 § miljöbalken att det för att skydda och bevara ovanstående natur- och friluftsvärden finns skäl att besluta om att bilda ett naturreseptat i området samt att förordna om föreskrifter för att skydda området, liksom att fastställa en skötselplan.

Områdets betydelse för det rörliga friluftslivet i kombination med dess artrika naturmiljö och värdefulla kulturmiljö motiverar till att ge området det starka skydd som ett naturreseptat innebär. Naturreseptatsbildning ger ett långsiktigt skydd och möjliggör förvaltning av områden genom en skötselplan. I skötselplanen kan avvägningar göras mellan intresset att tillgängliggöra området för besökare, möjliggöra utveckling av Farstanäs camping och samtidigt värna om områdets natur- och kulturmiljövärden.

Hur man överklagar

Beslutet kan överklagas hos Länsstyrelsen i Stockholm län. Ett överklagade ska ställas till länsstyrelsen men ges in till kommunen. Överklagandet ska ges in inom tre veckor från den dag då beslutet kungjordes i ortstidning. Överklagandet ska ske skriftligen och skickas till:

Södertälje kommun, Kommunstyrelsens kontor, 151 89 Södertälje

Alternativt

sodertalje.kommun@sodertalje.se

Överklagan ska undertecknas med namn, adress, telefonnummer samt ärendets diarienummer MN 2018.2480.

Bilagor

Bilaga 1. Beslutskarta

Bilaga 2. Skötselplan för Farstanäs naturreservat

Bilaga 3. Skötselplanekarta

